

Az MTA Irodalomtudományi Intézete 1972. évi tevékenységéről

1972 az Irodalomtudományi Intézet 4-éves, középtávú tervének első esztendeje volt. Olyan új irányú kutatómunka kezdődött, amely bekapcsolta intézetünket a másfél évtizedre szóló országos hatósugarú akadémiai tervbe. Az *irodalom új jelenségeinek kutatása és az Értékek és eszmények változása a felszabadulás utáni magyar irodalomban* című hosszú távú feladatok eredményes előkészítése e nagyszabású kutatóprogramok sikeres megvalósítását biztosítja. Az előző évek kollektív és egyéni tudományos tevékenységének következetes folytatásával elkészült a *Studien zur Geschichte der ungarischen sozialistischen Literatur* c. tanulmánykötet és nyomdába került a XVIII. század irodalmáról szóló angol–francia nyelvű tanulmánykötet, kibővült nemzetközi kapcsolataink tudományos határfokát jelezve.

Az új vagy részben átcsoportosított munkákhoz alkalmazkodva 1972-ben a kutatás szervezeti formái is átalakultak. A régebben eltérő nagyságrendű témák helyett tizenhat közelítőleg azonos nagyságú kutatóprogramot alakítottunk ki, s ezt a változtatást az első év tapasztalatai igazolták.

Változatlanul gondot jelent azonban, az egyes kutatók egyenlőtlen munkaterhelése és a kutatás megfelelő anyagi-technikai feltételeinek hiánya, amely néhány tervmunka elvégzését késleltette.

Az Irodalomtudományi Intézet 1972-es tudományos tevékenysége a kutatóprogramok sorrendjében a következőképpen alakult:

Országos távlati terv részeként végzett munkák

Az *irodalom új jelenségeinek kutatása* c. program (programfelelős: Miklós Pál, később Hankiss Elemér) keretében 1972-ben a távlati kutatási terv munkáinak előkészítése folyt. Miklós Pál „Tézisek a tudományos-technikai forradalomról” címmel elkészített elvi programja az Akadémia Elnökségének pályázatán jutalmat kapott. Kuczka Péter és Miklós Pál szerkesztésében jelent meg a *Helicon science-fiction különszáma*, amely a hazai közvéleményben és a trieszti Sci-fi kongresszuson egyaránt sikert aratott. Hankiss Elemér „A magyar kultúra 2000-ben” c. konferencia előkészítését végezte, amelyet 1973 márciusában rendeznek.

Az *Értékek és eszmények változása a felszabadulás utáni magyar irodalomban* c. program munkatársai kidolgozták az 1975-ig terjedő részletes munkatervet. Megindult — a nemzetközi szakirodalomban való tájékozódás elősegítésére — a Berelson-féle „content analysis” módszerének és a Richard Hoggart vezetése alatt álló birminghami irodalomszociológiai iskola módszertanának tanulmányozása, hogy a kutatómunkához nemzetközi tapasztalatok alapján dolgozhassák ki a témához megfelelő módszert.

Középtávú kutatási feladat

A *magyar irodalom és művészetek másfél évtizedes fejlődésének vizsgálata: esztétikai és művészet-politikai következtetések* c. program. Irányítója: Bodnár György több tudományos intézmény munkáját koordinálta, ellenőrizte az elkészült résztanulmányokat, konzultált a munkában részt vevő kutatókkal. Az Osztály munkatársai ugyanakkor a tizenöt év magyar prózairodalmának és irodalmi kritikájának értékelését végezték.

Nemzetközi megállapodások alapján végzett munkák

A *szocialista irodalom kutatása* c. program munkái során elkészült a *Studien zur Geschichte der ungarischen sozialistischen Literatur* című tanulmánykötet. E munka jelentőségét az átfogott témakör szélessége és a tanulmányok magas színvonalra adja. A program irányítói

összeállították a *Tanulmányok a magyar szocialista irodalom történetéből IV.* című kötet tervezetét.

Kovács József benyújtotta *Az amerikai szocialista sajtó irodalmi dokumentumai* című kötetét, amely az Irodalom—Szocializmus sorozatban fog megjelenni.

1971 decemberében megalakult a Szocialista Irodalmi Kutatások Munkaközössége, amelynek feladata összefogni e téma intézeten kívüli kutatóit, és bekapcsolni tevékenységüket a szocialista irodalmi kutatások programjába. E munkaközösség 1972-ben két vitautulást tartott.

Az európai típusú irodalmak összehasonlító vizsgálata (Pf. Vajda Gy. Mihály) c. programban intézeti és intézeten kívüli kutatók tevékeny munkájával elkészült és nyomdába került *Az expresszionizmus mint nemzetközi irodalmi jelenség* című tanulmánykötet, angol nyelven. Az év folyamán nyomdába került a XVIII. század irodalmáról szóló angol—francia nyelvű tanulmánykötet, Szenczi Miklós és Ferenczi László szerkesztésében. A NEOHELICÓN-t, az összehasonlító irodalomtudomány kérdéseivel foglalkozó folyóiratot nemzetközi érdeklődés fogadta, számos neves külföldi szerző is küldött tanulmányt. A folyóirat egyelőre évente kétszer jelenik meg, dupla számokkal. Az I—II. szám témája az 1971. évi nemzetközi konferencia, a III—IV.-é pedig a XVIII. századi irodalom.

A kelet-európai irodalmak kutatása (Pf. Sziklay László) keretében a kutatók elsősorban kapcsolattörténeti, illetőleg a kelet-európai összehasonlító irodalomtörténeti vonatkozású munkákat végeztek. A legfontosabb eredmény a *Szomszédság és közösség, Délslávia—magyar irodalmi kapcsolatok* című kötet elkészülte és megjelenése volt. E kötet mind a benne foglalt tanulmányok tudományos színvonalát, mind a tárgyalt témák fontosságát tekintve, nemzetközileg is jelentős sikerű vállalkozás, méltó folytatása annak a sorozatnak, amelyet az Intézet kutatói a kapcsolattörténeti munkák terén eddig végeztek.

A Reneszánsz és barokk kutatások (Pf. Varjas Béla) munkáinak elvégzése a Reneszánsz Kutatócsoport feladata volt. 1972-ben a többéves előkészítési eredményeképp először érvényesült következetesen az a szempont, hogy az egyes hazai irodalmi jelenségeket nem önmagukban, elszigetelten vizsgálják, hanem közép-európai vagy teljes európai összefüggésükben. E vizsgálatokból sok új felismerés, eredmény született, s gyakran a helytelenül értelmezett, vagy megmagyarázatlanul maradt kérdések a nagyobb összefüggésekben világosabbá, érthetőbbé váltak. Külön ki kell emelni Pirnát Antalnak az antitrinitarizmus, Varga Imrénének Koháry István költészete, Horváth Ivánnak a régi magyar lírai versformák terén végzett kutatásait. A feldolgozások kiadása a Reneszánsz Füzetek mellett új sorozattal gazdagodott *Humanizmus és Reformáció* címen, Klaniczay Tibor szerkesztésében. A kutatócsoport havonta megrendezte felolvasó- és vitautuléseit. 1972 márciusában Pécsen Janus Pannonius emlékére tudományos ülésszakot tartottak, novemberben pedig felolvasóülést Szegeden.

A Romantika-kutatások (Pf. Horváth Károly) legjelentősebb vállalkozása *Az európai romantika problémái* című tanulmánykötet, Sötér István és I. G. Nyeupokojeva szerkesztésében. A Gorkij Intézetnél közösen készült s a nemzetközi tudományos élet által figyelemmel kísért kötetbe intézetünk részéről a következő tanulmányok készültek el: Sötér István: *A romantika előzményei és korszakai*; Horváth Károly: *A romantika természetszemlélete*; Szenczi Miklós: *Imagination and Truth to Nature*; Sziklay László: *A népiesség néhány közép-európai nép nemzeti irodalmában*. A tanulmányokat a program résztvevői rendszeres vitautuléseken tárgyalták meg és az orosz nyelvű változat belső szerkesztése is befejeződött már.

Alapmunkálatok és időserű feladatok a magyar irodalomtudomány területén

Az Irodalomelméleti kutatások (Pf. Nyíró Lajos) középpontjában 1972-ben három téma állt: az *Adalékok a szocialista irodalomtudomány történetéhez* című tanulmánykötet szerkesztői (Nyíró Lajos és Veres András) az intézeti és intézeten kívüli szerzőkkel együtt dolgoztak a már elkészült tanulmányokon. *Az irodalom funkciója* című téma keretében Szili József tiz ívet írt meg hasonló című monográfiájából és az általa szerkesztett tanulmánykötetbe a terveknek megfelelően már elkészült Bojtár Endre, Hankiss Elemér és Szili József tanulmánya. Ezek a munkák új szempontú kérdésfeltevéseikkel és magas színvonalukkal nemzetközi szempontból is figyelemre méltó alkotások. *Az irodalmi mű szemantikai vizsgálata* című téma elkészítésére irodalomszemantikai munkacsoport alakult (Nyíró Lajos, Gránicz István, Bonyhai Gábor és hat intézeten kívüli kutató). A csoport intenzív munkát végzett, rendszeres vitautuléseket tartott. Az 1972 májusában tartott szovjet—magyar szemiotikai konferencián az Elméleti Osztály munkatársai közül többen részt vettek, Nyíró Lajos, Szili József és Bonyhai Gábor nagy érdeklődéssel kísért előadást is tartott. A konferencián megállapodás történt egy közös magyar—szovjet szemiotikai kötet szerkesztésére.

A magyar irodalomtudomány és kritika története (Pf. Tarnai Andor) munkáiban 1972 jelentős előrelépést hozott. Megalakult a Kritikatörténeti Csoport Tarnai Andor vezetésével és megoldódott az 1971-ben gazdátlaná vált negyedik kötet problémája (Kovács Kálmán

visszalépése okozta a gondot, amelyet megold Széles Klára bekapcsolódása a program munkájába. Tarnai Andor és Németh G. Béla tervüknek megfelelően elkészítettek 150, illetve 180 lapnyi szöveget, Fenyő István pedig már elkészítette kötetének első felét (520 lap alapszöveg plusz 70 lap jegyzet terjedelemben). Az elkészült és megvitatott szövegek igazolják azt, hogy indokolt volt a szerzők számára az elmélyült alapkutatásra időt biztosítani, mert e vállalkozás mind jellegét, mind várható tudományos eredményeit tekintve a Magyar Irodalomtörténet kézikönyvének szükségszerű folytatása.

A XVIII. századi magyar irodalom (Pf. Szauder József, majd Hopp Lajos) kutatását végző csoport 1972-ben az előző évek átlagát messze meghaladó országos tudományos szervező munkát végzett. Így a csoport munkájának fontos része volt a tudományterület egészét segítő konferenciák, viták rendezése, és a szerkesztői munka. A magyar későfelvilágosodás irodalmáról rendeztek konferenciát, amelyen Szauder József előadást tartott, és tudományos ülésszakot szerveztek Verseyhy Ferenc halálának 150. évfordulója alkalmából. Ezenkívül Hopp Lajos Varsóban, Tarnai Andor Bécsben tartott előadást. Elkészültek A XVIII. század és a magyar felvilágosodás c. tanulmánykötet kéziratjai, a kötet szerkesztés alatt van. Megjelent Hopp Lajos monográfiája *A lengyel—magyar hagyományok megújulása* címmel.

A *Petőfi és kora kutatása* (Pf. Lukácsy Sándor) a Klasszikus Magyar Irodalmi Osztály feladata. 1972-ben elkészült a Petőfi-életrajz második kötetének fele, amelyet Fekete Sándor az első kötethez hasonlóan magas színvonalú munkával hozott létre. A Petőfi kritikai kiadás első kötetének kétszeres korrektúráját végezte el Kiss József, s elkészült a második kötet jegyzetanyagának jelentős része Kiss József és Martinkó András munkájából. A Petőfi-kutatók idejének jelentékeny részét a Petőfi-évfordulóval kapcsolatos hazai és nemzetközi megbízások teljesítése kötötte le. Lukácsy Sándor szerkesztésében elkészült egy francia nyelvű Petőfi-tanulmánykötet. Az *Europe* című francia folyóirat Petőfi-különszámának szerkesztésében sok munka hárult Fekete Sándorra, s e számba rajta kívül Sötér István és Lukácsy Sándor is tanulmányt írt. 1972-ben bolgár nyelven Szófiában jelent meg Petőfi-tanulmánykötet, Budapesten pedig az ELTE szervezésében a *Petőfi tüze* c. tanulmánykötet, amelyben az Intézet minden Petőfi-kutatója tanulmánnyal szerepel. Az évfordulóra megjelent könyvek: Martinkó András: *Petőfi életútja*; Fekete Sándor: *Így élt a szabadságharc költője*; *Petőfi romantikájának forrásai*; *Mezítláb a szentgyházban*.

A *modern magyar irodalom kialakulása és kibontakozása* (Pf. Bodnár György) c. program keretében Varga József az Ady-levelezés kritikai kiadásán, Rába György a *Babits Mihály költői stílusmodelljei* c. kötetén, Kiss Ferenc pedig *A Nyugat a vidék felől* c. könyvén dolgozott. A „Kortársaink” portré-sorozat Béládi Miklós szerkesztésével első jelentős eredményeit érte el: intézeti részről megjelent Rába György Szabó Lőrinc-portréja, és elkészült Pomogáts Béla Déry Tiborról szóló műve. A program munkatársai nagyon sok időszzerű kultúrpolitikai munkát is végeztek.

A *magyar irodalomtörténet bibliográfiai kézikönyve* (Pf. Vargha Kálmán) több évtizedes vállalkozásának első elkészült terméke az év végén megjelent Régi magyar irodalmi-kötet (Stoll Béla, Varga Imre és V. Kovács Sándor munkája). E vállalkozás jelentőségét a következőkben minden irodalomtörténész érzékelné fogja, mert a további kötetek most már várható rendszerességgel fognak megjelenni. A II. kötet szerkesztője, Kókay György a teljes anyag 90%-ában elkészítette a szükséges kiegészítéseket, s a további kötetek is a terveknek megfelelő munkafázisnál tartanak.

A *polgári realizmus kérdései* (Pf. Németh G. Béla) önálló programként 1972-ben indult a XIX. század második fele magyar irodalmának eddig kevésbé elemzett problémáinak kutatására; intézeti és külső munkatársak összefogásával.

Varga László

Juhász Ferencné

(1928—1972)

Munkatársainak közössége, az Irodalomtudományi Intézet nevében búcsúzó Juhász Ferencnéől, Szeverényi Erzsikétől. De nem tudom őt csak egy intézmény veszteségének tekinteni. Mint sokan közülünk, nemcsak munkatársa voltam, hanem barátja is, s kívülről és belülről kellett átélnem életét és tragédiáját. Aminek eddig sejtését is elérjünk, immár könnyörtelen bizonyosság: számára nagyobb volt a tét. Ma már tudjuk, hogy az évtized, amit közöttünk töltött, egy fegyverzetten leplezett küzdelem része volt csupán. Küzdelem az életért, az élet értelméért, tartalmaért. Ekkor már harcban állt a betegséggel, amely azzal

fenyegette, hogy fizikai élete nemlétté válik. Egy évtizedig úgy látszott, ő fog győzni. Úgy látszott, vallani képes a reményt, a végső-lehetetlent, elűzi a rabló fehér bárányt, életerővé teszi a felismerést, hogy a dermedt dolgok halmazából csak egymásra utalt emberek formálhatnak létet. Pedig mi, a külvilág, még a közeli is, csak könyörögni és átkozódni tudtunk érte, s a köznapi élet feladatainak megtartó erejében bízhattunk. Rövid élettörténetét ez a küzdelem osztja két fejezetbe. Az elsőben sok a fény. Korai forrása a történelmi felemelkedés, amelynek faluból elindult parasztlányként közvetlen részese volt. A József Attila Kollégium, a Bajza utcái ház, amelynek aranyló őszi udvarából röpített fel az ő fiatal hite is. És szép időkét idéz a tanárnő gyermekasszony-alakja, amely fákllyaként áll a tanítványok közt — lobogni jövőt, ifjúságot. Mi már csak a küzdés évtizedét láthattuk közelebről, de bizonyíthatjuk, hogy ez is megteremtette a maga értékeit, amelyek a megrendült harmónia után is értelmet adtak az életnek. Juhász Ferencné irodalomtörténeti munkája ennek a küzdelemnek volt a megnyilatkozása, eszköze.

A tárgyválasztás csak ritkán fejezheti ki az irodalomtörténész személyiségét. Úgy érezzük, az ő munkásságában sohasem szakadt meg ez a közvetlen kapcsolat. A magyar századforduló volt az otthonos korszaka, az a néhány küzdelmes év, amely sikereken és derékba tört sorsokon át készítette elő a modern magyar irodalmat. A művek és irányzatok mögött álló ember érdekelte elsősorban, s az irányoknak a személyiséget átható, megvalósító és kifejező szerepe. Az, hogy egy elmúlt korszak művészete mit jelentett egy már elporladt nemzedék számára, hogyan adott választ létének-sorsának vallató kérdéseire. A sorskereső alkotókhoz vonzódott, s ezekhez szeretettel, gyengédséggel közelített. Vajon irodalomtörténeti erény-e ez a szeretet? Juhász Ferencné írásai azt bizonyítják, hogy igen. Köznapjaiban is a nagy művek születésének közvetlen közelében élt, s tudta, hogy ezek számtalan arcot mutatnak, s az időben teljesednek ki. S ez a szeretet formálta módszerét. Tiszteletre méltó irreális maximalizmusa, amely talán utolsó lépését is meghatározta, munkájában képtelenné tette a szakrális szürkeségeinek, kis kompromisszumainak tudomásulvételére. Valójában töprengő olvasó akart maradni, aki azonban nem passzív befogadó, s éppen ezért szükségképpen eljut az összefüggésekhez. Ezt a magatartást fejezte ki háttérbe húzódo szerény, törekény alakja.

Erényeinek legteljesebb foglalata a Bródy Sándorról írt könyv. Élénken él még intézeti barátai és kollégái emlékezetében, milyen akaraterővel és mennyi aggodalommal írta kéziratát fejezetről fejezetre. Láttuk azt is, hogy ő talán még másoknál is izgatottabban, több szorongással várta, hogy könyve a nyilvánosság elé kerüljön. Ez a téma sem egyszerűen megoldandó tudományos feladat volt számára: egész egyéniségével vett részt a sokszor idegölő munkában. Itt is az életrajz és az alkotás, a sors és a mű összefüggései érdekelték. Nemcsak szöveget látott maga előtt, hanem emberi sorsot is, mely világra szenvedte a novellákat, regényeket, drámákat. „A sorsát kereső Bródy Sándor” — írta könyve első része fölé a sokat jelentő címet. Legszebb lapjai azt a Bródyt állítják élénk, aki ritka emberi adomány birtokosa volt: minden új vállalkozása, kísérlete, néha szertelen túlzása ellenére saját ösztönére hallgatott — hűséges maradt önmagához; életművében úttörő bátorság és mára elfakult művészkedés vegyült. De Juhász Ferencné felfedezte azt is, amire korábban csak villanásszerűen utaltak, hogy a századfordulónak ez a ma már keveset emlegetett írója milyen csalhatatlan belső tudással haladt a maga útján. Megértette, hogy a romlékony felszín mit takar, hogy az életet teremtő irodalomnak milyen nemes rétege húzódik meg a bohém külsőségek mögött. A művéért nagyon megszenvedő Bródyt rajzolta meg gazdag életrajzi háttérrel, szép elemzésekkel, s ez az életet áldozó, megszenvedett hűség ma már nemcsak hőstét, hanem őt is jellemzi szemünkben. Könyvét Bródynek Adyról írott soraival zárta, s most ezek a szavak szomorú jelképes értelmet nyernek: „Szép volt a nézőknek, nekünk és a jövődönnek még szebb lesz. Ám, hogy vesződhett, győtrődhetett ezalatt ő. Milyen borzasztóan boldog és milyen irtózatosan szerencsétlen lehetett ez alatt az élete alatt ő. ...Elégni, elégni, elégni. A dicsőség füstje, hogy az égnek szálljon a rövid, mindörökké’ — az nem is fontos, Csak az égés a fontos, és hogy folyton, folyton, szüntelenül.”

Életről és munkájáról beszéltem, nemcsak azért, mert ez a tisztem, hanem mert halála előtt értetlenül állok. Koporsója mellett minden teher az ember tehetetlen búcsúszavára nehezedik: nyugodjék békében, Erzsike, nyugodjék békében.*

Juhász Ferencné munkatársai nevében fogalmazta és elmondta: *Bodnár György*

*Elhangzott Juhász Ferencné temetésén 1972. december 21-én.

Dezsényi Béla

(1907—1972)

ifa ef num igg ember
mulchotia ez vermut.
yfa mend ozchuz iarov
vogmuc.

Dezsényi Béla hatvanöt évre kiszabott életútját sajtósági ellentmondásokban való feloldódás jellemezte: váratlanul megtört tudósi pálya és mégis kerek egész életmű, küzdelmes közéleti munkásság és mégis harmonikusan egymásba illeszkedő művek sora, végtelen emberi szerénység és személyét övező osztatlan köztisztelet. Tudományos felkészültségét az Eötvös Kollégiumban, a budapesti és genfi egyetemen folytatott tanulmányai során alapozta meg. Sokoldalúan képzett, kiváló nyelvtudású modern filológussá fejlődött, kinek váratlan halálával egész sor diszciplína vált szegényebbé.

Sokat foglalkoztatták a magyar irodalom nemzetközi kapcsolatait, szívesen mélyedt el textológiai, bibliográfiai, könyv- és nyomdatörténeti kérdések vizsgálatába, alkotó módon szőtt hozzá a forráskutatás elvi és gyakorlati problémáihoz, ám mindig és elsősorban megmaradt sajtótörténésznek. Anyagismerete, szakirodalmi tájékozottsága és filológusi felkészültsége maradandó eredményekkel és távlatokat nyitó programmal gazdagította napjaink felénkülö sajtótörténeti kutatásait. Élete fő műve, a magyar sajtó kétszázötven évről írott szép monográfiája, akkor is megmarad klasszikus értékű forrásmunkának, ha benne foglalt eredményein túlhalad majd a tudomány.

Fáradhatatlanul művelt szakirodalmi munkássága mellett arra is maradt energiája, hogy fontos szerepet töltsön be a tudományos életben. Negyedszázadon át egyetemi magántanár, illetve (e cím eltörlése után) címzetes egyetemi docens az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, évtizedeken át osztályvezető, majd főosztályvezető az Országos Széchényi Könyvtárban, hosszú időn keresztül buzgó tagja az MTA Könyvtörténeti és Bibliográfiai Munkabizottságának, szerkesztője számos kiadványnak. Eredményes munkássága elismerésül, még az ötvenes évek elején, kandidátusi fokozatot nyert, 1970-ben pedig a Munka Érdemrend ezüst fokozatával tüntették ki.

Csaknem két évtizedig állt a Magyar Könyvszemle élén. Ideális szerkesztő volt, aki mások tudományos előmenetelért, a publikációs lehetőségek megnyitásával, többet fáradozott, mint a sajtójáért, melyre sokszor nem jutott már sem ideje, sem ereje. Nyugdíjazása óta is talán ebben a példás ügyszeretettel és hozzáértéssel végzett szerkesztői munkában lelta legtöbb örömet: halála napján, utolsó telefonja is a Könyvszemle ügyeivel függött össze. Rokonszenves emberi vonásainak emlékét barátai és tanítványai fogják megőrizni, eredményeit pedig a tudomány.

V. Kovács Sándor

Zsoldos Jenő

(1896—1972)

Hónapokig tartó fájdalmas betegség után életének 77. évében hunyt el. Kevesen ismerték személyesen, sokan olvasták kisebb-nagyobb dolgozatait. Érzékeny alkat volt, magánéletében visszahúzódó, a filológiában kitérő. Tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, ott nyert bölcsészettudományi oklevelet. Öt évtizeden keresztül középiskolai tanárként működött. Napjait megosztotta tanítványai és a könyvtárak között. 1918-tól publikált. Tudományos dolgozatainak nagyobb részében a magyar irodalom zsidószemléletével foglalkozott. Maimonides nyomaira bukkant a klasszikus magyar irodalomban, Jób könyvének hatását mutatta ki XVIII—XIX. századi literatúránkban. Csokonai, Mikes, Kazinczy és Kölcsey bibliai és zsidó vonatkozásaira hívta fel a figyelmet. Összefoglaló munkában elemezte a magyar irodalom s a zsidóság kapcsolatát. Számos ismeretlen Vajda-, Mikszáth- és Kiss József-levelet tett közzé. Utolsó nagyobb tanulmányában a fiatal Kiss József életútját rajzolta meg. Tártytörténeti vizsgálódásai irodalmunk korábban ismeretlen forrásai felé nyitottak utat.

A Magyar Nyelvőr hasábjain közölt szótörténeti dolgozataiban a reformkor magyar nyelvét és a munkásmozgalom terminológiáját elemezte. Részt vett a Magyar Zsidó Oklevéltár szerkesztésében, amelynek XIV. kötetében Scheiber Sándor összeállította irodalmi munkásságának bibliográfiáját. A születésnapjára szánt munkát már nem vehette kézbe.

Dán Róbert

A hír, mely kedves, tudós szlovák barátunk halálát jelezte, fájdalmas veszteségről tudósította nemcsak a régi szlovák, hanem a régi magyar irodalom történetének kutatóit is. Hogy ma a felvilágosodás előtti szlovák irodalom történetéről egyáltalán beszélhetünk, az nem kis részben az ő munkájának az eredménye. Fáradhatatlan gyűjtő, kutató munkával tárta fel a régi szlovák irodalom elszórt, levéltárakban, kéziratárakban lappangó emlékeit (köztük elsősorú értékeket, mint XVI. századi szerelmes verseket, vagy Štefan Selecký barokk erotikus poémáját), s kiadta, rendszerezte őket. Neki köszönhető a régi szlovák irodalom emlékeit összegyűjtő hatalmas szöveggyűjtemény, valamint a régi szlovák irodalom története első részletes tudományos szintézisének szerkesztése, s részbeni megírása is. Minden felfedezése, szövegkiadása, tanulmánya számíthatott a magyar irodalomtörténetírás érdeklődésére is. Hiszen Mišanik tudta, hogy a régi századokban a magyar és szlovák irodalom mennyire egymásba fonódva fejlődött, s így megállapításai mindig a magyar irodalmi fejlődés jobb megismeréséhez is hozzájárultak. Az elmúlt húsz évben a régi magyar és a régi szlovák irodalomtörténet az ő jóvoltából párhuzamosan fejlődött, egymásnak adta a gondolatokat; folyóiratunk sorra ismertette munkáit, ő pedig Szlovákiában volt műveink értő bírálója. De ennél is közvetlenebbül beírta nevét a magyar irodalomtudomány történetébe azáltal, hogy számos érdekes magyar kézirat felfedezésén túl neki köszönhetjük a magyar reneszánsz egyik remekének, Balassi pásztordramájának az ismeretét is. A Fanchali Jób-kódex megtalálása az elmúlt negyedszázad legjelentősebb felfedezése volt a régi magyar irodalom területén, s ekkor is mint mindig, első dolga volt magyar barátait tájékoztatni és önzetlenül rendelkezésükre bocsátani az általa talált kincset. Ritka az ilyen külföldi kolléga és barát, nagyon fogjuk érezni hiányát és amíg lesz Balassi-filológia, nem fog feledésbe merülni neve a magyar irodalomtörténet-írásban.

Klaniczay Tibor

Intézeti hírek

(1972. január 1.—1972. december 31.)

(Az 1971. évi intézeti események összefoglaló ismertetését lásd: ItK 1972. 120—130.)

*

1972 januárjában kerül kidolgozásra az Intézet új négyéves középtávú terve. Ennek értelmében az intézeti kutatások 16, nagyjából azonos nagyságrendű program keretében folynak. Ezek sorában természetesen továbbfolytatódnak a már korábban megkezdett kutatások, a terv azonban jelentékeny mértékben kiegészült a legújabb időszak irodalmának komplex vizsgálatával.

*

A Szocialista Irodalmi Kutatások munkaközössége, amely az Intézet kezdeményezésére 1971 decemberében alakult meg, s eddig két vitatülést rendezett. 1971. december 22-én Szabolcsi Miklós úv. igazgató tartott előadást „Irodalomtörténet és a munkásmozgalom története”; 1972. március 1-én pedig Illés László: „Viták a proletárirodalom lehetőségéről” címmel.

*

Az NDK Zentralinstitut für Literaturgeschichte „Világirodalmi örökség, szocialista társadalom” címmel kollokviumot rendezett Berlinben május 8-tól 13-ig. Intézetünkben Bonyhai Gábor, József Farkas, Klaniczay Tibor, Nyirő Lajos, Szabolcsi Miklós vettek részt a kollokviumon.

*

A római Accademia dei Lincei Rómában tartott Anjou-konferenciáján május 23-án előadást tartott Klaniczay Tibor igazgatóhelyettes.

*

Június 8—9-én került megrendezésre a III. szovjet—magyar szimpozium Budapesten, az irodalomtudomány korszerű módszereiről és a szemiotikáról. A szovjet delegációt M. B. Hrapcsenko, a SZUTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának elnöke és B. L. Szucskov, a Gorkij Világirodalmi Intézet igazgatója vezették. Az ülészakon Intézetünk részéről előadásokat tartottak: Sötér István igazgató, Szabolcsi Miklós, Nyirő Lajos, Szili József, Bonyhai Gábor és Bodnár György.

*

1972 júniusában megalakult az Intézet Kritikatörténeti Csoportja, *Tarnai Andor* vezetésével. A csoport feladata „A magyar irodalomtudomány és kritika története” című tervmunka irányítása, szervezése és megvalósítása.

*

Augusztus 21-től 25-ig, az FILLM által Cambridge-ben rendezett kongresszuson Intézetünkben részt vett *Szabolcsi Miklós* és *Szili József*.

*

Augusztus 28-tól szeptember 2-ig, a Bukarestben megrendezett Nemzetközi Esztétikai Kongresszuson Intézetünkben részt vettek és előadást tartottak: *Szabolcsi Miklós*, *Hankiss Elemér*, *Miklós Pál*, *Szili József* és *Kenyeres Zoltán*. *Szabolcsi Miklós*t a Nemzetközi Esztétikai Társaság elnökségének levelező tagjává választották.

*

Szeptember 27–30-án tartotta az Intézet XVIII. századi Kutatócsoportja és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság közösen a magyar későfelvilágosodás irodalmának kérdéseiről rendezett konferenciát Sümegen.

*

Az Intézet Reneszánsz-kutató Csoportja október 18-án tartott vitaulésén *Botta István* „Ki volt Melius?” című, Melius életrajzát és eszmei fejlődését újszerűen megközelítő előadását vitatta meg, a kérdés szakembereinek élénk részvételével.

*

Október 25–27-én *Klaniczay Tibor*, *Vargyas Béla*, *Pirnat Antal*, *Hopp Lajos* és *Horváth Iván* részt vettek Varsóban a varsói magyar tanszék által rendezett lengyel–magyar kapcsolattörténeti szimpozionon.

*

Október 31-én és november 1-én délszláv–magyar kapcsolattörténeti szimpozion megrendezésére került sor Budapesten és Szentendrén. Az ülészakot *Vujicsics D. Sztóján* szervezte. Az ülészakon Intézetünk részéről előadást tartottak: *Klaniczay Tibor*, *Sziklay László*, *Fried István*, *Bor Kálmán* és *Vujicsics D. Sztóján*.

*

November 22-én az Intézetben horvát és osztrák tudósok részvételével tanácskozás volt a közép- és kelet-európai irodalmak legújabbkori periodizációjáról. A vitaindító előadásokat *A. Flaker* (Zágráb) és *Bodnár György* tartotta.

*

November 24–27-én a Nemzetközi Összehasonlító Irodalmi Társaság (AILC) elnökségi ülést tartott Brüsszelben, *Sötér István* elnökségével. Az elnökségi ülésen részt vett Intézetünk részéről *Vajda György Mihály* osztályvezető is.

*

Intézetünk XVIII. századi Kutatócsoportja december 15–16-án rendezte Szolnokon a Verseggy-ülésszakot, együttműködésben a Magyar Irodalomtörténeti Társasággal, a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtárral és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Szolnok megyei elnökségével.

*

Hopp Lajos az 1971–72-es tanévben vendégprofesszorként működött a bukaresti egyetemen.

*

1972-ben az Intézet két új kiadványsorozata indult meg. „Kortársaink” címmel, *Béla Miklós* és *Juhász Béla* szerkesztésében megjelent a legújabb kor íróiról szóló portré-sorozat első három kötete: *Simon Zoltán*: *Benjámín László*, *Kovács Sándor Iván*; *Váci Mihály* és *Rába György*; *Szabó Lőrinc* c. munkája.

Az Intézet egyik legnagyobb vállalkozásának első eredményeként megjelent a *Vargha Kálmán* és *V. Windisch Éva* által szerkesztett „A magyar irodalomtörténet bibliográfiája” c. sorozat első kötete, amely *Stoll Béla*, *Varga Imre* és *V. Kovács Sándor* munkája.

*

Intézeti munkatársak (*József Farkas*, *Kókay György*, *Sinka Erzsébet*, *H. Törő Györgyi*) munkájaként megjelent „A magyar sajtótörténet irodalmának válogatott bibliográfiája (1705–1945)” c. kötet *József Farkas* szerkesztésében, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége kiadásában.

*

Szigeti József a Kolozsvári Babeş — Bolyai Tudományegyetem professzora 1972 novem-

berétől a Magyar Irodalomtörténeti Tanszékből és a Magyar Nyelvészeti Tanszékből összevont Magyar Nyelvészeti és Irodalomtörténeti Tanszék vezetését látja el. További eredményes munkát kívánunk a jeles romániai magyar irodalomtörténésznek, aki mögött ott sorakoznak rangos tudományos művei, Balassi-, Bornemisza-, Apácai-, Zri-

nyi-, Mikes- stb. tanulmányai, „A mű és kora” c. tanulmánykötet és a legújabb, „A régi magyar irodalom története” c. összefoglalása. Szeretettel köszöntjük hatvanadik születésnapján, nemcsak mint tudóst, kutatót és egyetemi oktatót, hanem folyóiratunk szívesen látott munkatársát is.